

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1518

Vragen van het lid **Stultiens** (GroenLinks-PvdA) aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat over *te hoge boetes voor studentenreisproducten* (ingezonden 23 februari 2024).

Antwoord van Minister **Dijkgraaf** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), mede namens de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat (ontvangen 16 april 2024). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2023–2024, nr. 1266.

Vraag 1

Kent u het bericht dat naar het oordeel van de Rechtbank Den Haag DUO onvoldoende actie onderneemt om te voorkomen dat oud-studenten onnodig een hoge openbaar vervoer(ov)-schuld opbouwen wegens het niet-tijdig stopzetten van hun studentenreisproduct?

Zo ja, wat vindt u van dit bericht?^{1 2}

Antwoord 1

Ja, ik ben bekend met dit bericht. DUO is in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak. Ik kan niet reageren op een lopende rechtszaak. Het kan voorkomen dat oud-studenten een ov-boete opgelegd krijgen wegens het niet-tijdig stopzetten van, en reizen met, hun studentenreisproduct. Als een student rond 1 september, het begin van het nieuwe studiejaar, niet meldt dat deze is gestopt met studeren, lopen de studiefinanciering, waaronder het reisrecht, door.³ Ook kan het voorkomen dat onderwijsinstellingen hun administratie nog niet volledig hebben bijgewerkt. DUO controleert de inschrijvingen daarom 70 dagen na aanvang van het studiejaar.⁴ Als vervolgens (achteraf) blijkt dat er geen inschrijving is en er wel (onrechtma-

¹ Utoday, 21 februari 2024, «DUO legt te hoge ov-boetes op, meent rechter», <https://www.utoday.nl/news/73877/duo-legt-te-hoge-ov-boetes-op-meent-rechter>.

² Rechtbank Den Haag, 6 mei 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:4480, <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2022:4480>.

³ De inschrijvingen van onderwijsinstellingen worden niet altijd gelijk verwerkt. Als DUO op 1 september studiefinanciering gelijk stopzet, terwijl de inschrijving kort daarna wordt verwerkt, ontstaat het risico dat studenten te maken krijgen met terugvorderingen en ov-boetes, omdat DUO ten onrechte concludeert dat er geen sprake meer is van een inschrijving en een recht op studiefinanciering. Dit is in het nadeel van de student.

⁴ Tijdens het studiejaar worden de inschrijfcontroles na 42 dagen uitgevoerd.

tig) is gereisd met het reisproduct, dan krijgt de student over die periode waarin is gereisd een of meerdere zogenoemde ov-boetes opgelegd.⁵ Bij deze beschikking legt DUO ook uit hoe meer boetes kunnen worden voorkomen. DUO informeert studenten jaarlijks rond oktober over het belang van het controleren van hun inschrijving. Studenten weten dat de inschrijving van een opleiding een voorwaarde is om studiefinanciering te ontvangen. Een student heeft dus de mogelijkheid om te weten dat er een risico ontstaat op ov-boetes als de student niet bij DUO aangeeft dat deze is gestopt met studeren en studiefinanciering (waaronder het reisrecht) laat doorlopen, terwijl er geen inschrijving meer is. Als de student ervoor kiest om vervolgens toch te reizen, wordt een ov-boete opgelegd. Ook stuurt DUO in augustus een bericht aan studenten in het hbo en wo die in augustus en september een toekenning van de studiefinanciering hebben maar van wie de instelling nog niet aan DUO heeft doorgegeven dat de student is ingeschreven voor het aankomende studiejaar. Deze studenten worden erop gewezen dat de studiefinanciering en het reisrecht uiterlijk 1 september moeten worden stopgezet als zij stoppen met de studie. Deze «attentiemail» wordt alleen toegestuurd aan studenten die in Mijn DUO hebben aangegeven deze mails te willen ontvangen. DUO en Studielink wijzen de student bij een uitschrijving ook altijd op de gevolgen daarvan voor hun studiefinanciering en het reisrecht.

Vraag 2

Waarom is het, ondanks een eerdere belofte, nog steeds niet mogelijk om een studentenreisproduct automatisch te stoppen als het recht op zo'n reisproduct is vervallen?⁶

Antwoord 2

De afgelopen jaren heb ik samen met de ov-bedrijven verschillende maatregelen genomen om het aantal ov-boetes te terug te dringen.⁷ Een belangrijke maatregel is het gebruik van de zogenaamde blacklist: wanneer het reisrecht is vervallen, laat DUO dit na 30 dagen aan de ov-bedrijven weten, zodat het desbetreffende OV-chipkaartnummer direct op de blacklist geplaatst wordt. Wanneer een student incheckt en de OV-chipkaartapparatuur ziet dat een kaart op de blacklist staat, dan wordt het studentenreisproduct, afhankelijk van modaliteit en apparatuur, direct geblokkeerd. Het is dan niet meer mogelijk om te reizen.⁸

Zoals in de vorige alinea aangegeven, hanteert DUO dus een vertraging van 30 dagen voordat aan de ov-bedrijven wordt doorgegeven dat het reisrecht is vervallen. De reden hiervoor is dat het regelmatig voorkomt dat studenten wisselen van opleiding, bijvoorbeeld wanneer zij doorstromen van het mbo naar het hbo en dit enige administratieve verwerkingstijd nodig heeft. Hierdoor wordt voorkomen dat een student zijn reisproduct niet meer kan gebruiken, terwijl er enkel sprake is van een overbruggingsperiode tussen twee opleidingen. Deze termijn van 30 dagen is dus bedoeld om ongewenste effecten voor studenten te voorkomen als een student wel doorstudeert, maar kan wel leiden tot ov-boetes indien het reisrecht daadwerkelijk vervalt en de student niet tijdig zijn reisproduct stopzet, maar er wel mee reist. De student houdt zelf de verantwoordelijkheid om dan het reisproduct stop te zetten.⁹ Aanpassing van deze termijn kan dus zowel voordelen als nadelen hebben. Ik wil in gesprek gaan met studenten over dit dilemma, waarbij de uitvoerbaarheid van eventuele aanpassingen een aandachtspunt is.

Daarbij is van belang dat het betalen in het openbaar vervoer verandert voor studenten medio 2025. In- en uitchecken kan bij het reizen op saldo inmiddels

⁵ Artikel 3.27, tweede lid, Wet studiefinanciering 2000.

⁶ Kamerstuk 23 645, nr. 658, p. 9.

⁷ Tweede (audit)onderzoek effectiviteit ov- boetemaatregelen | Rapport | Rijksoverheid.nl

⁸ Kamerstuk 23 724, nr. 203, p. 2.

⁹ Voor de volledigheid is relevant om te weten dat DUO twee termijnen hanteert. Een termijn van 30 dagen na het vervallen van het reisrecht, waarna dit aan de ov-bedrijven wordt gemeld. Dit geldt alleen voor het reisrecht. Daarnaast hanteert DUO een termijn van 70 dagen na aanvang van het studiejaar voor de inschrijfcontrole. Dit is specifiek relevant voor ho-studenten, omdat zij zich ieder jaar opnieuw moeten inschrijven. Na het vervallen van het reisrecht heeft de student daarnaast altijd tien dagen de tijd om het reisproduct stop te zetten, waarin nog geen ov-boetes zullen worden opgelegd.

ook met een betaalpas of creditcard (OVpay). Voor een afgekocht reisrecht, zoals het studentenreisproduct, krijgt de OV-chipkaart een opvolger: de OV-pas (onderdeel van OVpay). Zoals aangegeven in de memorie van toelichting bij de wijziging van de WSF 2000 in verband met de invoering van nieuwe betaalmethoden in het ov, heeft dit ook gevolgen voor studenten.¹⁰ De drager van hun reisproduct zal namelijk veranderen: zij kunnen in de toekomst een OV-pas in fysieke vorm of een mobiele telefoon met daarop een digitale pas gebruiken.

De techniek achter OVpay is anders dan die achter de OV-chipkaart: bij de OV-chipkaart staat de informatie op de kaart; bij de OV-pas in een (online) account.¹¹ Het grootste voordeel hiervan is dat RSR het studentenreisproduct direct zal verwijderen zodra het signaal van DUO binnen is, in plaats van het plaatsen op de blacklist.¹² Ook kan de student het reisproduct straks zelf activeren en stopzetten via studentenreisproduct.nl.¹³ De student hoeft daarna niets meer te doen. Dit is een belangrijk verschil ten opzichte van de OV-chipkaart, waarbij het reisproduct alleen stopgezet kan worden bij een fysieke ophaalautomaat door de student. Dit laat onverlet dat het risico op een ov-boete blijft bestaan als studenten na hun uitschrijving niet doorstudeeren, maar wel reizen met hun reisproduct. Dit geldt ook als studenten zich bij de start van het studiejaar niet opnieuw hebben ingeschreven bij hun instelling. Pas na controle door DUO op het recht op studiefinanciering kan DUO hierop reageren.

Vraag 3

Bent u het ermee eens dat uit deze rechterlijke uitspraak moet worden afgeleid dat studenten door de handelwijze van DUO waarschijnlijk jarenlang ten onrechte extra boetes hebben gekregen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

Zoals ik in antwoord 1 heb aangegeven, kan ik niet reageren op deze zaak. Ik verwijs u ook naar de beschrijving van de algemene werkwijze van DUO bij in- en uitschrijvingen en de gevolgen daarvan voor studiefinanciering en reisrecht.

Vraag 4

Kunt u een overzicht geven van de aan oud-studenten opgelegde boetes over de afgelopen tien jaar? En kunt u in dit overzicht de omvang aangeven van de waarschijnlijk ten onrechte geïnde boetes?

Antwoord 4

Ik heb aan DUO gevraagd om een overzicht te geven van het totaalbedrag aan (per saldo) opgelegde ov-boetes in de periode 2013–2023. Dit overzicht is weergegeven in onderstaande tabel. Op dit moment kan ik niet spreken over onterecht geïnde boetes, omdat deze rechtszaak nog loopt en de rechter een uitspraak moet doen in het hoger beroep.

Jaar	Totaalbedrag aan (per saldo) opgelegde ov-boetes
2013	€ 54,6 miljoen
2014	€ 52,6 miljoen
2015	€ 45,0 miljoen
2016	€ 40,7 miljoen
2017	€ 36,5 miljoen
2018	€ 32,8 miljoen
2019	€ 12,2 miljoen
2020	€ 6,5 miljoen
2021	€ 5,0 miljoen
2022	€ 6,7 miljoen
2023	€ 6,2 miljoen

¹⁰ Kamerstuk 36 126, nr. 3, p. 5.

¹¹ Bij de OV-chipkaart moet het reisproduct op de kaart gezet of van de kaart verwijderd worden bij een fysieke ophaalautomaat. Bij de OV-pas kan het ophalen of verwijderen geheel op afstand worden gedaan.

¹² RSR: Regisseur Studenten Reisrecht

¹³ Tweede (audit)onderzoek effectiviteit ov- boetemaatregelen | Rapport | Rijksoverheid.nl

Vraag 5

Welke maatregelen neemt u zich voor om op korte termijn ervoor te zorgen dat studentenreisproducten automatisch worden gestopt? Bent u bereid onderzoek te laten doen naar de aard en omvang van de door DUO te veel geïncasseerde bedragen, hoe dit zou kunnen worden gecompenseerd en de Kamer hierover te informeren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 5

Zoals ook aangegeven in antwoord 2, wordt het stopzetten van het studentenreisproduct makkelijker met de migratie van de OV-chipkaart naar de OV-pas. Ik heb regelmatig contact met het innovatieprogramma OV-betalen, om een zo soepel mogelijke overgang naar de nieuwe betaalmethoden mogelijk te maken. Zodra de techniek gereed is en voldoende bewezen, zullen we beginnen met de stapsgewijze migratie.

Ik zie geen aanleiding om onderzoek te doen. Deze rechtszaak loopt nog en DUO is in hoger beroep gegaan. Wel benadruk ik dat studenten zelf de verantwoordelijkheid hebben om, met de informatie die DUO via verschillende kanalen verstrekt, studiefinanciering stop te zetten zodra men geen inschrijving meer heeft bij een opleiding. Hier worden studenten ook ieder jaar rond oktober expliciet door DUO op gewezen. Ik heb regelmatig contact met DUO over de communicatiewijze en DUO verbetert deze continu om de student nog beter van dienst te kunnen zijn.